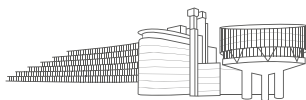
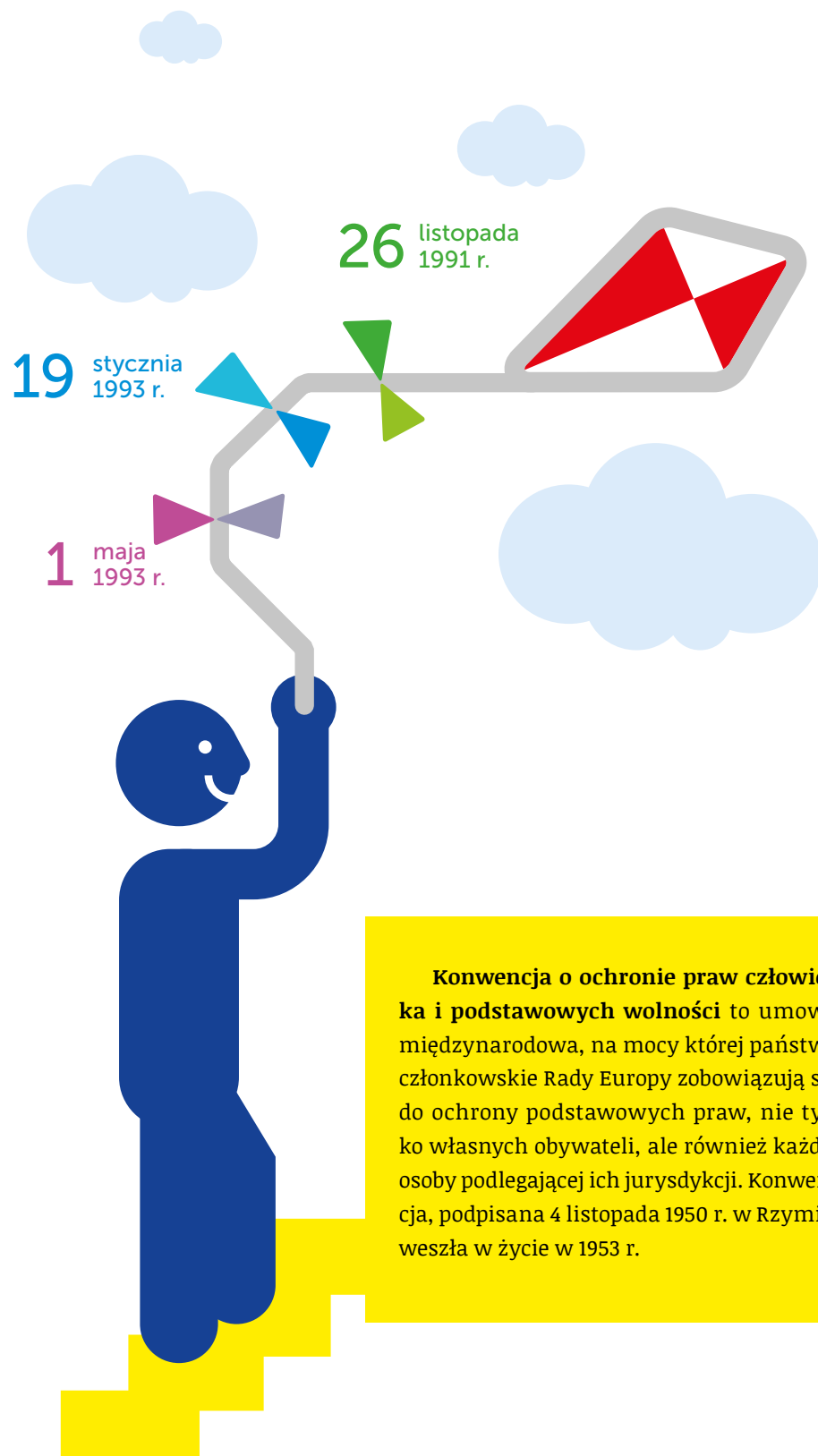

Polska
w systemie
Europejskiej
Konwencji
Praw
Człowieka

25 lat
Europejskiej Konwencji
Praw Człowieka w Polsce

Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności to umowa międzynarodowa, na mocy której państwa członkowskie Rady Europy zobowiązują się do ochrony podstawowych praw, nie tylko własnych obywateli, ale również każdej osoby podlegającej ich jurysdykcji. Konwencja, podpisana 4 listopada 1950 r. w Rzymie, weszła w życie w 1953 r.

I

Kalendarium

przystąpienia Polski do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności oraz Europejskiego Trybunału Praw Człowieka

26 listopada 1991 r. Polska staje się 26. członkiem Rady Europy.

19 stycznia 1993 r. Złożenie przez Polskę dokumentu ratyfikacyjnego Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, zwanej dalej „Konwencją” lub „Europejską Konwencją Praw Człowieka”. Tego samego dnia Konwencja wchodzi w życie w stosunku do Polski. W życie wchodzi także zintegrowane z Konwencją: Protokół nr 2 do Konwencji (dotyczący kompetencji Trybunału do wydawania opinii doradczych na wniosek Komitetu Ministrów Rady Europy), Protokoły nr 3 i 5 do Konwencji (zmieniające brzmienie części jej artykułów), jak również Protokół nr 8 do Konwencji (ustanawiający m.in. Izby w Europejskiej Komisji Praw Człowieka).

Europejski Trybunał Praw Człowieka to organ sądownictwa międzynarodowego powołany w 1959 r., właściwy do orzekania w sprawie skarg indywidualnych lub w sprawach międzypaństwowych, stwierdzający naruszenia praw określonych w Europejskiej Konwencji Praw Człowieka. Od 1998 r. Trybunał obraduje w sposób ciągły, a osoby fizyczne mogą bezpośrednio wnieść sprawę do Trybunału.

Trybunał ma swą siedzibę w Strasburgu, w Pałacu Praw Człowieka – budynku którego wizerunek jest znany na całym świecie – zaprojektowanym w 1994 r. przez brytyjskiego architekta, Lorda Richarda Rogersa.

Trybunał nadzoruje przestrzeganie praw człowieka w 47 państwach członkowskich Rady Europy, które ratyfikowały Konwencję.

- 1 maja 1993 r.** Polska składa deklarację o uznaniu kompetencji Europejskiej Komisji Praw Człowieka oraz jurysdykcji Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, zwanego dalej „Trybunałem” lub „ETPCz”. Osoby podlegające jurysdykcji polskiej uzyskują prawo wniesienia skargi indywidualnej.
- 10 października 1994 r.** Polska ratyfikuje Protokół nr 1 do Konwencji (gwarancje ochrony mienia, prawo do edukacji, prawo do wolnych wyborów), Protokół nr 4 do Konwencji (zakaz zbiorowego wydalania cudzoziemców), które wchodzi w życie wobec Polski. Polska ratyfikuje Protokół nr 9 do Konwencji (dotyczący prawa skarżącego do wniesienia skargi do Trybunału). Polska ratyfikuje Protokół nr 10 do Konwencji (zmieniający reguły głosowania Komitetu Ministrów nad uznaniem naruszenia Konwencji).
- 1 lutego 1995 r.** Protokół nr 9 wchodzi w życie wobec Polski.
- 20 maja 1997 r.** Polska ratyfikuje Protokół nr 11 do Konwencji (ustanowienie „jednolitego Trybunału”).
- 1 listopada 1998 r.** Protokół nr 11 do Konwencji wchodzi w życie.
- 30 października 2000 r.** Polska ratyfikuje Protokół nr 6 do Konwencji (dotyczący zniesienia kary śmierci w czasie pokoju).

- 1 listopada 2000 r.** Protokół nr 6 do Konwencji wchodzi w życie wobec Polski.
- 4 grudnia 2002 r.** Polska ratyfikuje Protokół nr 7 do Konwencji (proceduralne gwarancje dotyczące wydalania cudzoziemców, prawo do apelacji w sprawach karnych, odszkodowanie za niesłuszne skazanie, zakaz ponownego sądenia lub karnia za ten sam czyn, równość praw i obowiązków małżonków w sferze cywilnoprawnej).
- 1 marca 2003 r.** Protokół nr 7 do Konwencji wchodzi w życie wobec Polski.
- 12 października 2006 r.** Polska ratyfikuje Protokół nr 14 do Konwencji (zmiany proceduralne w celu zapewnienia efektywności Trybunału w perspektywie długoterminowej).
- 1 października 2009 r.** Polska podpisuje Protokół nr 14bis do Konwencji (wprowadzający część reform przewidzianych w Protokole nr 14 do Konwencji).
- 1 czerwca 2010 r.** Protokół nr 14 do Konwencji wchodzi w życie, jednocześnie moc traci Protokół nr 14bis do Konwencji.
- 23 maja 2014 r.** Polska ratyfikuje Protokół nr 13 do Konwencji (dotyczący zniesienia kary śmierci we wszystkich okolicznościach).
- 1 września 2014 r.** Protokół nr 13 do Konwencji wchodzi w życie wobec Polski.
- 10 września 2015 r.** Polska ratyfikuje Protokół nr 15 do Konwencji (będący rezultatem debaty nad usprawnieniem systemu konwencyjnego).

Polscy sędziowie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka

Prof. dr hab. Jerzy Makarczyk

urodził się w 1938 r. Specjalizuje się w prawie międzynarodowym publicznym. Związany był m.in. z Uniwersytetem w Oxfordzie (w 1985 r.) i Chrześcijańskim Międzynarodowym Uniwersytetem w Tokio (w 1988 r.).

Po 1989 r. sprawował m.in. funkcję sekretarza stanu w Ministerstwie Spraw Zagranicznych. Był pierwszym polskim sędzią w Trybunale, sprawującym ten urząd w latach 1992–2002. Prof. Makarczyk był również pierwszym polskim sędzią Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości (Trybunału Sprawiedliwości UE) w latach 2004–2009.

Prof. dr hab. Lech Garlicki

urodził się w 1946 r. w Warszawie, a kolejne szczeble kariery prawnika-naukowca zdobywał na Uniwersytecie Warszawskim. Tutaj ukończył studia, obronił doktorat i rozprawę habilitacyjną. Specjalizuje się w prawie konstytucyjnym. Przed powołaniem na urząd sędziego ETPCz (na którym zastąpił prof. Jerzego Makarczyka) był sędzią Trybunału Konstytucyjnego (1993–2001). Urząd polskiego sędziego w Trybunale sprawował w latach 2002–2012. W ostatnim roku sprawowania urzędu sędziego ETPCz został Przewodniczącym Czwartej Sekcji (odpowiedzialnej wówczas m.in. za rozpatrywanie spraw przeciwko Polsce). Jest autorem licznych prac naukowych, w tym komentarza do Konstytucji RP i do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. Prowadzi wykłady na wielu uniwersytetach zagranicznych.

Prof. dr hab. Krzysztof Wojtyczek

urodził się w 1968 r. w Krakowie. Od początku swojej pracy naukowej jest związany z Uniwersytetem Jagiellońskim. W 1998 r. obronił pracę doktorską na temat zakresu dozwolonej

ingerencji ustawodawczej w strefę praw człowieka w świetle Konstytucji RP. Był Dyrektorem Szkoły Prawa Francuskiego na Uniwersytecie Jagiellońskim. W latach 2010–2012 pełnił także funkcję dyrektora Ośrodka Koordynacyjnego Szkół Praw Obcych na Uniwersytecie Jagiellońskim. Od 2006 r. jest członkiem Europejskiej Rady Naukowej, a od 2012 r. jest członkiem stowarzyszonym Międzynarodowej Akademii Prawa Porównawczego. Od 1 listopada 2012 r. jest sędzią Trybunału.

Sędziowie *ad hoc*

Sędzia *ad hoc* jest wyznaczany do składu Trybunału, gdy sędzia krajowy nie może zasiadać w Trybunale, wyłączył się lub został zwolniony od orzekania. Sędziowie *ad hoc* wybierani są w danej sprawie przez Prezesa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z listy złożonej uprzednio przez państwo. W kolejnych latach, od momentu wprowadzenia odnawialnej co dwa lata listy sędziów *ad hoc*, z ramienia Polski były wskazane następujące osoby:

Kadencja 2016–2018

dr hab. Dobrochna Bach-Golecka
dr hab. Antoni Bojańczyk, prof. UW
dr hab. Paweł Czubik, prof. UEK

Kadencja 2014–2016

prof. dr hab. Ireneusz Kamiński
prof. dr hab. Marian Kępiński
prof. dr hab. Stanisław Sottysiński
prof. dr hab. Małgorzata Wąsek-
-Wiaderek
prof. dr hab. Eleonora Zielińska

Kadencja 2012–2014

dr hab. Krzysztof Drzewicki, prof. UG
prof. dr hab. Małgorzata Korzycka
prof. dr hab. Barbara Mikołajczyk
dyplomata Jakub Wołásiewicz
prof. dr hab. Anna Wyrzumska

III

Pełnomocnicy Ministra Spraw Zagranicznych do spraw postępowań przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka

W postępowaniach przed ETPCz Polska jest reprezentowana przez Pełnomocnika Ministra Spraw Zagranicznych do spraw postępowań przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka. Pełnomocnika powołuje i odwołuje Minister Spraw Zagranicznych w formie decyzji. W wykonywaniu swoich zadań Pełnomocnik kieruje się potrzebą ochrony

interesów Polski oraz zapewnienia poszanowania prawa, w tym zobowiązań prawno-międzynarodowych państwa w dziedzinie praw człowieka. Pełnomocnik w celu realizacji swoich zadań współdziała z przedstawicielami innych organów władzy publicznej.

Krzysztof Drzewicki

Pełnomocnik w latach 1994–2003

Doktor habilitowany nauk prawnych, profesor nadzwyczajny w Katedrze Prawa Międzynarodowego Publicznego, Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Gdańskiego, dyplomata. W latach 1989–1994 był doradcą Komisji Krajowej NSZZ „Solidarność” ds. międzynarodowych standardów pracy i praw człowieka. Od 1994 r. do 31 sierpnia 2003 r. pełnił funkcję

Pełnomocnika Ministra Spraw Zagranicznych do spraw postępowań przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka. W latach 1999–2003 funkcję Pełnomocnika Ministra Spraw Zagranicznych do spraw postępowań przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka kontynuował w Stałym Przedstawicielstwie RP przy Radzie Europy w randze radcy ministra pełnomocnego. W latach 2003–2010 był starszym doradcą prawnym w Biurze Wysokiego Komisarza ds. Mniejszości Narodowych Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE). Do 2016 r. był zastępcą członka Europejskiej Komisji na rzecz Demokracji przez Prawo (tzw. Komisji Weneckiej). Obecnie jest jednym z członków Doradczego Komitetu Prawnego przy Ministrze Spraw Zagranicznych. Opublikował ponad 130 prac naukowych w dziedzinie międzynarodowej ochrony praw człowieka oraz międzynarodowego prawa humanitarnego.

śp. Jakub Wołásiewicz

Pełnomocnik w latach 2003–2012

Prawnik, dyplomata, przez ponad 30 lat związany z Ministerstwem Spraw Zagranicznych. Był m.in. zastępcą dyrektora Departamentu Prawno-Traktowego, dyrektorem Departamentu Wschodniego. W latach 1994–2001 był Ambasadorem RP w Estonii.

Od 28 października 2003 r. do 2 lipca 2012 r. pełnił funkcję Pełnomocnika Ministra Spraw Zagranicznych do spraw postępowań przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka, a od 2008 r. do 2012 r. był dyrektorem najpierw Biura, a następnie Departamentu do Spraw Postępowań przed Międzynarodowymi Organami Ochrony Praw Człowieka. Od 2013 r. do 2015 r. był Konsulem Generalnym RP w Doniecku.

Justyna Chrzanowska

Pełnomocnik od 2012 r.

Absolwentka Wydziału Prawa i Administracji UW oraz Krajowej Szkoły Administracji Publicznej im. Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Lecha Kaczyńskiego, radca prawny w OIRP w Warszawie, członek Komisji Praw Człowieka przy Krajowej Radzie Radców Prawnych, a także dyplomowany legislator

Rządowego Centrum Legislacji, urzędnik mianowany i I radca w służbie zagranicznej. Od 28 maja 2012 r. Dyrektor Departamentu do Spraw Postępowań przed Międzynarodowymi Organami Ochrony Praw Człowieka. Od czerwca 2006 r. do 3 lipca 2012 r. Zastępca Pełnomocnika Ministra Spraw Zagranicznych do spraw postępowań przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka. Z dniem 3 lipca 2012 r. powołana na Pełnomocnika Ministra Spraw Zagranicznych do spraw postępowań przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka.

IV

Sekcja polska w Trybunale

Zgodnie z Regulaminem Trybunału, sekcja oznacza Izbę utworzoną na czas wyznaczony przez zgromadzenie plenarne Trybunału. Aktualnie w Trybunale wyznaczonych jest 5 sekcji, każda składa się z Przewodniczącego, Wiceprzewodniczącego oraz innych sędziów. Każdy sędzia jest członkiem jednej sekcji, a skład sekcji jest zrównoważony geograficznie i ze względu na płeć oraz odzwierciedla różne systemy prawne Państw-Stron.

Sędzia narodowy z urzędu wchodzi w skład Izby lub Wielkiej Izby rozpatrującej skargę przeciwko państwu, z ramienia którego został wybrany, a sprawy przeciwko Polsce są rozpoznawane przez Sekcję Pierwszą, dlatego też jest ona nazywana sekcją polską. Prace sekcji wspiera Kanclerz i jego Zastępca. Polska adwokat Renata Degener jest obecnie Zastępcą Kanclerza Sekcji Pierwszej.

**Wicekanclerz Sekcji,
mecenas Renata Degener**

V

Wykonywanie wyroków Trybunału

Zgodnie z art. 46 ust. 2 Konwencji nadzór nad wykonywaniem wyroków Trybunału sprawuje Komitet Ministrów Rady Europy. W skład tego najważniejszego organu decyzyjnego Rady Europy wchodzi ministrowie spraw zagranicznych wszystkich krajów członkowskich Organizacji. Polskę w Komitecie Ministrów reprezentuje Minister Spraw Zagranicznych. Ministrowie spotykają się z reguły raz do roku na sesjach ministerialnych w maju. Na co dzień reprezentują ich Stali Przedstawiciele (ambasadorzy), rezydujący w Strasburgu. Obecnie Stałym Przedstawicielem Polski przy Radzie Europy jest Ambasador RP Janusz Stańczyk. Polska sprawowała rotacyjnie przewodnictwo w Komitecie Ministrów od listopada 2004 r. do maja 2005 r.

Zadanie nadzoru nad wykonywaniem orzeczeń Trybunału Komitet Ministrów sprawuje w specjalnym formacie do spraw praw człowieka (tzw. CM-DH), na specjalnych posiedzeniach odbywających się cztery razy w roku. Na tych posiedzeniach, a także w bieżących pracach związanych z wykonywaniem przez Polskę swoich zobowiązań wynikających z wyroków Trybunału, Ministra Spraw Zagranicznych reprezentuje Pełnomocnik Ministra Spraw Zagranicznych do spraw postępowań przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka lub jego zastępca.

Ogrom i kompleksowość wyzwań związanych z wykonywaniem wyroków strasburskich stały się istotnym przyczynkiem do poszukiwania formuły, która pozwoliłaby w sposób systematyczny i regularny badać zgodność przepisów i praktyki krajowej z wzorcem strasburskim. Pierwsze ramy instytucjonalne w zakresie wykonywania wyroków strasburskich na poziomie krajowym zostały określone w Programie Działań Rządu w sprawie wykonywania wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka wobec Rzeczypospolitej Polskiej, przyjętym 17 maja 2007 r. przez Radę Ministrów. Kolejnym krokiem w kierunku wypracowania optymalnego modelu było powołanie, zarządzeniem Prezesa Rady Ministrów, Jarosława Kaczyńskiego, z 19 lipca 2007 r., międzyresortowego Zespołu do spraw Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, jako jego organu opiniodawczo-doradczego. Przez ponad dekadę swojej działalności Zespół w istotny sposób wpłynął na skoordynowanie działań rządu RP w odniesieniu do naruszeń Konwencji, w celu kompleksowego i zgodnego ze standardami konwencyjnymi wykonywania orzeczeń strasburskich.

VI

Zespół do spraw Europejskiego Trybunału Praw Człowieka

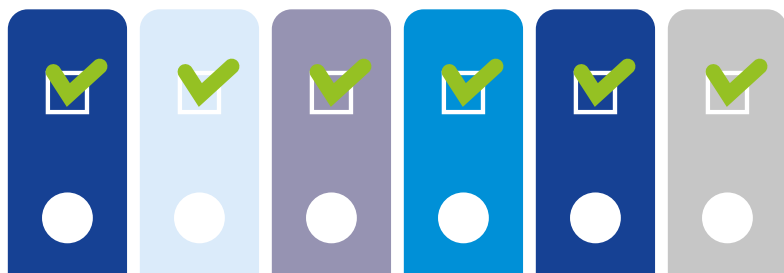
Mędzyresortowy Zespół do spraw Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w momencie swojego powołania w 2007 r. był pionierską inicjatywą, zmierzającą do skoordynowania działania rządu RP w odniesieniu do stwierdzanych przez Trybunał naruszeń Konwencji. Powstał jako jedna z pierwszych takich struktur wśród państw Rady Europy, stając się inspiracją i modelem dla rozwiązań przyjmowanych przez inne państwa. Od czasu powstania Zespół jest skutecznym mechanizmem współpracy międzyresortowej w odniesieniu do problematyki związanej z wykonywaniem orzeczeń Trybunału przez Polskę.

Podstawowym zadaniem Zespołu jest monitorowanie wykonywania wyroków i decyzji Trybunału wobec Polski. Ponadto w ramach Zespołu eksperci, wyznaczeni przez ministrów kierujących działami administracji rządowej, Szefa Kancelarii Prezesa Rady Ministrów, Prezesa Prokuratury Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej, Pełnomocnika Rządu ds. Społeczeństwa Obywatelskiego i Równego Traktowania oraz zapraszani z głosem doradczym przedstawiciele innych instytucji i urzędów państwowych, sądów powszechnych i administracyjnych, zawodów prawniczych, a także przedstawiciele organizacji pozarządowych, dążą również do wypracowywania propozycji działań, mających na celu zapobie-

ganie naruszaniu przez Polskę Konwencji oraz oceniają zgodność z Konwencją i orzecznictwem Trybunału kluczowych projektów aktów prawnych, a także przygotowują roczne informacje na temat stanu wykonywania wyroków Trybunału. Przedmiotowa informacja przybiera formę Raportu z wykonywania wyroków ETPCz przez Polskę, który jest przyjmowany przez Radę Ministrów.

Pracami Zespołu kieruje Pełnomocnik Ministra Spraw Zagranicznych do spraw postępowań przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka. Posiedzenia Zespołu zwoływane są regularnie, co najmniej raz na kwartał, zaś do rozpatrzenia spraw niewymagających udziału wszystkich członków przewodniczący Zespołu może powoływać grupy robocze i zespoły doradcze. Z każdego posiedzenia Zespołu lub grupy roboczej sporządzane jest sprawozdanie, dostępne publicznie na stronie internetowej MSZ.

Dzięki intensywnym pracom członków Zespołu w ciągu ostatnich lat znacznie wzrosła liczba orzeczeń Trybunału uznanych przez Komitet Ministrów Rady Europy za wykonane przez Polskę, a tym samym doszło do zmniejszenia liczby orzeczeń Trybunału pozostających w procedurze wykonywania. W 2017 r. Komitet Ministrów Rady Europy uznał za wykonane 133 orzeczenia (w 2016 r. – 170 orzeczeń, a w 2015 r. – 289 orzeczeń), co w efekcie spowodowało, że liczba spraw pozostających w procedurze wykonywania orzeczeń przed Komitetem Ministrów spadła do poziomu 124 orzeczeń na koniec 2017 r. Jest to rekordowo niska liczba spraw pozostających w wykonaniu na przestrzeni ostatnich lat. Jeszcze w 2011 r. liczba orzeczeń znajdujących się w fazie wykonywania pod nadzorem Komitetu Ministrów wynosiła ponad 900. Za sukces Zespołu należy uznać, iż Polska jest jednym z liderów pod względem zamkniętych postępowań strasburskich (zgodnie z ogłoszonym 4 kwietnia 2018 r. raportem Komitetu Ministrów Rady Europy na temat wykonywania wyroków w 2017 r.).

VII

Wybrane orzeczenia ETPCz w sprawach przeciwko Polsce

1.

**Trzaska p. Polsce, nr 25792/94,
wyrok z 11 lipca 2000 r.**

Zarzut naruszenia art. 5 ust. 3 i 4 Konwencji w związku z przewlekłością stosowania tymczasowego aresztowania wobec skarżącego i zbadania zgodności z prawem zastosowania tego środka, a także zarzut naruszenia art. 6 ust. 1 Konwencji w związku z przewlekłością postępowania karnego.

2.

**Kudła p. Polsce, nr 30210/96,
wyrok z 26 października 2000 r.**

Zarzut naruszenia art. 6 ust. 1 Konwencji w związku z przewlekłością postępowania karnego.

3.

**Fuchs p. Polsce, nr 33870/96,
wyrok z 11 lutego 2003 r.**

Zarzut naruszenia art. 6 ust. 1 Konwencji w związku z przewlekłością postępowań administracyjnych.

4.

**Broniowski p. Polsce,
nr 31443/96, wyrok z 22 czerwca
2004 r. – pierwszy wyrok pilotażowy**

Zarzut naruszenia art. 1 Protokołu nr 1 do Konwencji w związku z kwestią wypłaty odszkodowania za tzw. mienie zabużańskie.

5. Hutten-Czapska p. Polsce, nr 35014/97, wyrok (Wielka Izba) z 19 czerwca 2006 r. – wyrok pilotażowy

Zarzut naruszenia art. 1 Protokołu nr 1 do Konwencji w związku ze stosowaniem przepisów nakładających na właścicieli budynków ograniczenia w odniesieniu do podwyższania czynszu oraz wypowiedzenia stosunku najmu.

7. Dzwonkowski p. Polsce, nr 46702/99, wyrok z 12 kwietnia 2007 r.

Zarzut naruszenia art. 3 Konwencji w związku z obrażeniami doznanyymi przez skarżącego podczas zatrzymania przez policję oraz zarzut braku skutecznego śledztwa w celu wyjaśnienia przebiegu tego zatrzymania.

6. Siatkowska p. Polsce, nr 8932/05 oraz Staroszczyk p. Polsce, nr 59519/00, wyroki z 22 marca 2007 r.

Zarzut naruszenia art. 6 ust. 1 Konwencji w związku naruszeniem prawa skarżących do dostępu do Sądu Najwyższego z powodu braku otrzymania w odpowiednim czasie i w odpowiedniej formie informacji o odmowie sporządzenia skargi kasacyjnej przez pełnomocnika z urzędu w postępowaniu cywilnym.

8. Bączkowski i inni p. Polsce, nr 1543/06, wyrok z 3 maja 2007 r.

Zarzut naruszenia art. 11 Konwencji w związku z ograniczeniem prawa do pokojowego zgromadzenia, zarzut naruszenia art. 13 w odniesieniu do braku skutecznego środka odwoławczego od decyzji odmawiającej zgody na organizację zgromadzenia oraz zarzut naruszenia art. 14 Konwencji w związku z odmową wyrażenia zgody na organizację zgromadzenia w oparciu o dyskryminujące przestanki.

9. Kaprykowski p. Polsce, nr 23052/05, wyrok z 3 lutego 2009 r.

Zarzut naruszenia art. 3 Konwencji w związku z warunkami opieki medycznej świadczonej w jednostkach penitencjarnych.

11. Grzelak p. Polsce, nr 7710/02, wyrok z 15 czerwca 2010 r.

Zarzut naruszenia art. 9 Konwencji oraz art. 14 w zw. z art. 9 Konwencji z uwagi na brak zorganizowania lekcji etyki, a w konsekwencji brak oceny z tego przedmiotu na świadectwach ukończenia szkół wszystkich szczebli, co stanowiło przejaw dyskryminacji.

13. Wyrok Rutkowski i inni p. Polsce, nr 72287/10, wyrok z 7 lipca 2015 r. – wyrok pilotażowy

Zarzut naruszenia art. 6 ust. 1 Konwencji oraz art. 13 Konwencji w związku z przewlekłością postępowań sądowych oraz brakiem skuteczności środka odwoławczego w tym zakresie.

10. Orchowski p. Polsce, nr 17885/04 oraz Sikorski p. Polsce, nr 17599/05, wyroki z 22 października 2009 r.

Zarzut naruszenia art. 3 Konwencji w związku z warunkami panującymi w jednostkach penitencjarnych, w szczególności przeludnieniem.

12. Horych p. Polsce, nr 13621/08 oraz Piechowicz p. Polsce, nr 20071/07, wyroki z 17 kwietnia 2012 r.

Zarzut naruszenia art. 3 Konwencji w związku z przedłużającym się stosowaniem wobec skarżącego reżimu tzw. więźnia niebezpiecznego.

Wybrane reformy prawa i praktyki krajowej

przeprowadzone
w następstwie naruszeń praw człowieka
stwierdzonych przez ETPCz

Przewlekłość postępowania

Bolączką polskiego systemu prawnego, która znalazła odzwierciedlenie w orzecznictwie strasburskim, była przewlekłość postępowań sądowych i sądowno-administracyjnych. Aby jej zaradzić doszło do wprowadzenia – do polskiego systemu prawnego nowego środka krajowego – skargi

na przewlekłość postępowania. Bezpośrednim impulsem do wprowadzenia tego rozwiązania było naruszenie stwierdzone przez ETPCz w wyroku w sprawie *Kudła p. Polsce* (skarga nr 30210/96). Środek ten został przyjęty w drodze uchwalenia ustawy z 17 czerwca 2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki. W związku z wadliwą praktyką stosowania owego środka przez sądy krajowe, stwierdzaną w wyrokach Trybunału, podlegał on zmianom w drodze nowelizacji wspomnianej wyżej ustawy. Jednak mimo początkowej niedoskonałości przyjętego rozwiązania, wprowadzony w Polsce model rozpoznawania skarg na przewlekłość postępowania został powielony w porządkach prawnych wielu państw Rady Europy.

Konieczne okazały się być także zmiany prawa dotyczące nadmiernej długości postępowań administracyjnych i sądowno-administracyjnych. Nowelizacji uległy m.in. art. 149 i 154 ustawy - Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi. Zmiany legislacyjne miały na celu usprawnienie, uproszczenie i zapewnienie szybkości postępowania przed sądami administracyjnymi m. in. przez przyznanie sądom kompetencji do stwierdzania, że nastąpiła beczynność lub przewlekłość postępowania nawet jeśli postępowanie już się zakończyło.

Dostęp do sądu

rozumiany jako jakość pomocy prawnej świadczonej przez prawnika z urzędu w przypadku tzw. przymusu adwokacko-radcowskiego

Zmiany zostały wprowadzone w Kodeksie postępowania cywilnego w związku z niekorzystnym dla Polski rozstrzygnięciem Trybunału w sprawie

Siałkowska p. Polsce oraz *Staroszczyk p. Polsce* (skargi nr 8932/05 oraz nr 59519/00). Sprawy te dotyczyły naruszenia prawa skarżących do dostępu do Sądu Najwyższego z powodu braku otrzymania w odpowiednim czasie i w odpowiedniej formie informacji o odmowie sporządzenia skargi kasacyjnej przez pełnomocnika z urzędu w postępowaniu cywilnym.

Podobny efekt w sprawach karnych udało się osiągnąć bez zmian w prawie. Jednolita linia orzecznicza Sądu Najwyższego wskazała na wyraźny zakres obowiązków sądu II instancji, który w przypadku sporządzenia przez prawnika z urzędu opinii o braku podstaw do wywiedzenia kasacji jest zobowiązany do poinformowania strony o możliwości wywiedzenia tego nadzwyczajnego środka zaskarżenie przez prawnika z wyboru, przy czym termin na jego wniesienie zaczyna dla strony biec na nowo od momentu doręczenia tego pouczenia.

Zmiany objęły także ustawę – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi w związku z wyrokiem ETPCz w sprawie *Subicka p. Polsce* (skar-

ga nr 29342/06). Dotyczyła ona odmowy sporządzenia skargi kasacyjnej do NSA przez adwokata ustanowionego w ramach bezpłatnej pomocy prawnej. Nowelizacja stworzyła liczne gwarancje proceduralne odnoszące się do udzielania bezpłatnej pomocy prawnej i sposobu liczenia terminu na wniesienie skargi kasacyjnej, tak aby mimo opinii pełnomocnika z urzędu o braku podstaw do wniesienia tego środka skarżący mógł wnieść skargę kasacyjną za pośrednictwem pełnomocnika z wyboru.

Poszanowanie mienia

Elementem ustaleń Trybunału w wyroku pilotażowym w sprawie *Broniowski p. Polsce* (skarga nr 31443/96) dotyczącej tzw. mienia zabużańskiego było stwierdzenie, że naruszenie prawa skarżącego gwarantowanego na mocy art. 1 Protokołu nr 1 wywodzi się z problemu o zasięgu powszechnym, wynikającego z nieprawidłowego funkcjonowania polskiego ustawodawstwa oraz praktyki administracyjnej. W celu wykonania tego wyroku stworzono system rekompensat zabużańskich poprzez przyjęcie ustawy o realizacji prawa do rekompensaty z tytułu pozostawienia nieruchomości poza obecnymi granicami Rzeczypospolitej Polskiej.

W sprawie *Hutten-Czapska p. Polsce* (skarga nr 35014/97) Trybunał stwierdził naruszenie art. 1 Protokołu nr 1 do Konwencji z uwagi na istniejący w Polsce w przeszłości system czynszów regulowanych, ponieważ skarżąca nie mogła w sposób dowolny korzystać ze swojej własności ani pobierać czynszu w wysokości przez nią ustalonej. Sytuacja zmieniła się po uchwaleniu w 2006 r. ustawy o zmianie ustawy o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego.

W sprawie *Hutten-Czapska p. Polsce* (skarga nr 35014/97) Trybunał stwierdził naruszenie art. 1 Protokołu nr 1 do Konwencji z uwagi na istniejący w Polsce w przeszłości system czynszów regulowanych, ponieważ skarżąca nie mogła w sposób dowolny korzystać ze swojej własności ani pobierać czynszu w wysokości przez nią ustalonej. Sytuacja zmieniła się po uchwaleniu w 2006 r. ustawy o zmianie ustawy o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego.

Prawa rezydentów domów pomocy społecznej

Sprawa *Kędzior p. Polsce* (skarga nr 45026/07) dotyczyła trybu umieszczania osób ubezwłasnowolnionych w domu pomocy społecznej oraz braku bezpośredniego dostępu takich osób do sądu w celu wystąpienia o przywrócenie im zdolności do czynności prawnych. W celu wykonania ww. wyroku oraz podobnego wyroku w sprawie *K.C. p. Polsce* (skarga nr 31199/12), przyjęto ustawę o zmianie ustawy o ochronie zdrowia psychicznego oraz niektórych innych ustaw.

Postępowanie w sprawach nieletnich

W wyroku w sprawie *Adamkiewicz p. Polsce* (skarga 547229/00) Trybunał uznał, że nastąpiło naruszenie praw skarżącego z powodu nieuzyskania przez niego odpowiedniej pomocy adwokackiej w trakcie postępowania wyjaśniającego oraz ze względu na dopuszczenie przez sądy w postępowaniu poprawczym dowodu z wyjaśnień skarżącego złożonych w toku tego postępowania wyjaśniającego. Trybunał uznał też za wadliwy udział w składzie orzekającym sądu rodzinnego prowadzącego postępowanie poprawcze sędziego, który prowadził postępowanie wyjaśniające. Nowelizacja ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich przeprowadzona w związku z koniecznością wykonania powyższego orzeczenia wprowadziła regulacje mające na celu zagwarantowanie nieletnim rzeczywistego korzystania z prawa do obrony, w tym do pomocy profesjonalnego pełnomocnika, w trakcie postępowania. Zmieniono także procedurę, wprowadzając model postępowania jednolitego, bez wyodrębnienia postępowania wyjaśniającego.

Prawa osób osadzonych w jednostkach penitencjarnych

Na przestrzeni lat polskie prawo penitencjarne przeszło szereg zmian w celu wykonania licznych wyroków Trybunału, dotyczących różnych aspektów pozbawienia wolności.

Przede wszystkim, w związku z wyrokami w sprawach *Orchowski p. Polsce* oraz *Sikorski p. Polsce* (skarga nr 17885/04 oraz nr 17599/05), w których Trybunał uznał panujące w pol-

skich więzieniach przeludnienie za problem strukturalny, zmianie uległy te przepisy prawa karnego i penitencjarnego, które wpływały na stan zaludnienia jednostek. Podjęty został również cały szereg działań organizacyjnych, które pozwoliły zlikwidować zjawisko przeludnienia w zakładach penitencjarnych. Decyzjami z 12 października 2010 r. w sprawach *Łatak p. Polsce* oraz *Łomiński p. Polsce* (skargi nr 52070/08 oraz 33502/09) ETPCz potwierdził skuteczność powództwa o ochronę dóbr osobistych jako skutecznego środka pozwalającego dochodzić zadośćuczynienia z tytułu przebywania w warunkach przeludnienia w jednostce penitencjarnej.

Kodeks karny wykonawczy znowelizowano także m.in. w celu wykonania orzeczeń w sprawach *Horych p. Polsce* i *Piechowicz p. Polsce* (skargi nr 13621/08 i 20071/07), dotyczących reżimu wykonywania kary pozbawienia wolności w stosunku do osób zakwalifikowanych jako wymagające osadzenia w wyznaczonym oddziale lub celi aresztu śledczego lub zakładu karnego typu zamkniętego, w warunkach zapewniających wzmożoną ochronę społeczeństwa i bezpieczeństwo aresztu lub zakładu, tj. do kategorii tzw. niebezpiecznych. Wprowadzone w następstwie tych wyroków zmiany w polskim prawie pozwoliły na wyeliminowanie dotychczasowego automatyzmu przy kwalifikacji osadzonych do kategorii tzw. więźniów niebezpiecznych oraz stworzyły możliwość stopniowego łagodzenia rygorów związanych z kwalifikacją do tej kategorii więźniów.

Ponadto przyjęto przepisy mające na celu wyeliminowanie cenzury korespondencji osadzonych z organami ochrony praw człowieka (sprawa *Klamecki nr 2 p. Polsce*, skarga nr 31583/96), skuteczne zapobieganie próbom samobójczym wśród osadzonych (sprawa *Jasińska p. Polsce*, skarga nr 28326/05) oraz zagwarantowanie niezwłocznego wykonywania orzeczeń sądowych skutkujących odzyskaniem wolności (sprawa *Mametka p. Polsce*, skarga nr 16761/07).

IX

Działania MSZ ukierunkowane na upowszechnianie standardów praw człowieka wynikających z Konwencji i orzecznictwa ETPCz

Seminarium Warszawskie

Seminarium Warszawskie to cieszący się dużym zainteresowaniem cykl konferencji, organizowany corocznie, od 11 lat, jako międzynarodowe forum wymiany doświadczeń kadry naukowej i praktyków związanych ze stosowaniem Konwencji oraz działalnością ETPCz. Jest okazją do poruszenia

w gronie wybitnych ekspertów bieżących tematów wpisujących się w agendę międzynarodową. Corocznie gromadzi ok. 150 słuchaczy zainteresowanych tematyką praw człowieka, w tym urzędników, sędziów, prokuratorów, adwokatów i radców prawnych, których praca zawodowa wymaga znajomości orzecznictwa ETPCz. Podczas dotychczasowych Seminariów Warszawskich prelegentami byli m.in. Komisarz Praw Człowieka Rady Europy i Prezes Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Jedną z edycji konferencji odbyła się pod patronatem Sekretarza Generalnego Rady Europy. Idea każdego Seminarium Warszawskiego zostaje utrwalona w postaci polsko-angielskiej publikacji pokonferencyjnej.

Konkursy plastyczne

Ministerstwo Spraw Zagranicznych organizuje konkursy plastyczne dla dzieci szkół podstawowych. Stanowią one nieodzowną część promowania praw człowieka wśród najmłodszych odbiorców.

Tłumaczenie wyroków ETPCz

Ograniczeniu liczby nowych skarg wnoszonych do ETPCz przeciwko Polsce służy Porozumienie w sprawie tłumaczenia i udostępniania orzeczeń ETPCz zawartego w 2014 r. między Ministrem Spraw Zagranicznych, Ministrem Sprawiedliwości, Trybunałem Konstytucyjnym i Naczelnym Sądem Administracyjnym oraz od 2015 r. Prokuratorem Generalnym, obecnie Prokuratorem Krajowym. Porozumienie to zakłada coroczne tłumaczenie na język polski wybranych przez strony orzeczeń Trybunału wydanych w sprawach przeciwko innym państwom. Celem podjętego działania jest zapobieganie ewentualnym podobnym naruszeniom Konwencji przez Polskę, a także poprawienie dostępu do rzetelnej informacji nt. bieżącego rozwoju orzecznictwa ETPCz. Polski model współpracy, zakładający bezpośrednie włączenie TK, NSA i prokuratury do procesu selekcji i tłumaczenia wyroków Trybunału, jest bardzo pozytywnie oceniany w Radzie Europy i wskazywany jako przykład dobrej praktyki.

	rok: 2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
liczba skarg p. Polsce skierowanych do rozpoznania przez skład sędziowski ETPCz w poszczególnych latach	5768	5022	4071	3968	2747	2182	2422	2066
wskaźnik liczby skarg p. Polsce do ETPCz w stosunku do liczby ludności	1,51	1,32	1,06	1,03	0,72	0,57	0,64	0,54
miejsce Polski na liście państw Rady Europy pod względem liczby zawistych skarg przed ETPCz	6	7	10	12	9	8	8	10
liczba wyroków ETPCz wydanych w sprawach p. Polsce	107	71	74	23	28	29	26	20
liczba wyroków ETPCz stwierdzających naruszenie Konwencji przez Polskę	87	54	55	13	20	20	19	14
liczba decyzji ETPCz zatwierdzających ugody i deklaracje jednostronne w sprawach p. Polsce*								
liczba decyzji ws. ugód	82	153	108	93	81	110	27	19
liczba decyzji ws. deklaracji jednostronnych	58	30	38	38	23	32	12	10
liczba skarg p. Polsce ogółem uznanych za niedopuszczalne lub skreślonych z listy przez ETPCz	3924	5038	7283	5388	2568	2253	2246	2446
liczba skarg zakomunikowanych rządowi RP przez ETPCz	316	246	193	154	191	170	69	87
liczba orzeczeń ETPCz w sprawach p. Polsce w nadzorze Komitetu Ministrów Rady Europy na koniec roku	731	924	872	705	498	313	223	124
liczba orzeczeń ETPCz w sprawach p. Polsce uznanych za wykonane przez Komitet Ministrów Rady Europy	5	58	164	278	357	289	170	133

* W 2017 r. dwie decyzje dotyczyły zarówno zatwierdzenia deklaracji jednostronnych, jak też ugód. Zostały wliczone do ugód z uwagi na fakt, że są objęte procedurą nadzoru Komitetu Ministrów Rady Europy.

Rzeczpospolita Polska
Ministerstwo
Spraw Zagranicznych

W ulotce zostały wykorzystane zdjęcia udostępnione dzięki uprzejmości Europejskiego Trybunału Praw Człowieka oraz zdjęcia pochodzące z archiwum MSZ.

Opracowanie graficzne:
Magda Małczyńska-Umeda

Materiał został przygotowany przez Departament ds. Postępowań przed Międzynarodowymi Organami Ochrony Praw Człowieka Ministerstwa Spraw Zagranicznych Rzeczypospolitej Polskiej.

Al. J. Ch. Szucha 23
00-580 Warszawa
tel.: +48 22 523 93 19
fax: +48 22 523 88 06
dpopc.sekretariat@msh.gov.pl
www.msh.gov.pl

ISBN: 978-83-63743-71-0